

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Науково-дослідного інституту
інформатики і права НАПрН України
доктор юридичних наук, професор

В.Г. Пилипчук

«29» січня 2021 р.

ВИСНОВОК

Науково-дослідного інституту інформатики і права НАПрН України щодо дисертації Сказко Олени Миколаївни на тему: «Правові засади вирішення доменних спорів в Україні», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 – Право, затвердженої Вченою радою Науково-дослідного інституту інформатики і права НАПрН України 31 січня 2017 року (протокол № 1) та уточненої Вченою радою Науково-дослідного інституту інформатики і права НАПрН України 30 серпня 2018 року (протокол № 7)

ВИТЯГ

з протоколу засідання фахового семінару Науково-дослідного інституту інформатики і права НАПрН України № 1 від 29 січня 2021 р.

ПРИСУТНІ:

Наукові працівники НДІІП НАПрН України: Баранов О.А. – доктор юридичних наук, старший науковий співробітник (науковий керівник); Беланюк М.В. – кандидат юридичних наук; Беляков К.І. – доктор юридичних наук, професор; Богущкий П.П. – кандидат юридичних наук, доцент; Довгань О.Д. – доктор юридичних наук, професор; Дорогих С.О. – кандидат юридичних наук; Доронін І.М. – доктор юридичних наук, доцент; Золотар О.О. – доктор юридичних наук, старший науковий співробітник (рецензент); Корж І.Ф. – доктор юридичних наук, старший науковий співробітник (рецензент); Пилипчук В.Г. – доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України; Радзієвська О.Г. – кандидат юридичних наук, старший дослідник; Скулиш Є.Д. – доктор юридичних наук, професор; Фурашев В.М. – кандидат технічних наук, старший науковий співробітник; Ященко В.А. – доктор юридичних наук, професор.

З присутніх – 9 докторів наук та 5 кандидатів наук – фахівців за профілем поданої на розгляд дисертації.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

Обговорення дисертаційного дослідження аспірантки Науково-дослідного інституту інформатики і права НАПрН України Сказко О.М. на тему: «Правові засади вирішення доменних спорів в Україні», виконаного у Науково-дослідному інституті інформатики і права НАПрН України на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право щодо його рекомендації до розгляду та захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

СЛУХАЛИ:

Доповідь Сказко О.М. про результати виконаного дослідження, яка у своєму виступі ознайомила присутніх з основними положеннями дисертаційної роботи «Правові засади вирішення доменних спорів в Україні», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

У своїй доповіді Сказко О.М. обґрунтувала актуальність обраної теми, теоретичне та практичне значення результатів дослідження, ознайомила присутніх із структурою дисертації, обґрунтувала актуальність обраної теми дослідження, сформулювала його мету та завдання, охарактеризувала основні положення, що відображають наукову новизну дослідження, висвітлила наукову та практичну значущість одержаних результатів. Здобувачка зазначила, що результати дослідження оприлюднені на 15-ти науково-практичних конференціях, основні положення, висновки та пропозиції, що сформульовані за результатами дисертаційної роботи, викладено у 7 наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях, з них 2 – у зарубіжних країнах. Як зазначила дисертантка, наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що робота є першим в Україні комплексним науковим дослідженням щодо визначення сутності та особливостей вирішення доменних спорів в Україні та сформульовано пропозиції і рекомендації щодо вдосконалення законотворчості та правозастосовної діяльності у досліджуваній сфері.

Після доповіді Сказко О.М. присутніми були поставлені наступні запитання:

Корж І.Ф.: Поясніть своє твердження стосовно того, що розмежування між нормами інформаційного і цивільного права, якими регулюється вирішення доменних спорів, здійснюється при цьому за критерієм інтересу, який у цивільно-правових відносинах буває суто приватним, а в інформаційно-правових – як публічним, так і приватним.

Відповідь: Дякую. У роботі ми з'ясували, що доменні спори можуть охоплювати спори як пов'язані із захистом порушених прав та інтересів суб'єктів господарських відносин, так і із захистом прав та інтересів суб'єктів публічно-владних повноважень або із зобов'язанням зазначених суб'єктів вчинити певні дії. На підставі порівняльного аналізу предметів цивільного та господарського права, а також визначення цивільно-правових і господарсько-правових відносин у Цивільному кодексі України та Господарському кодексі України нами

обґрунтовано, що суспільні відносини, які виникають під час вирішення доменних спорів, охоплюються цивільно-правовими та господарсько-правовими нормами лише фрагментарно. Широке розуміння доменних спорів, однією із сторін в яких можуть виступати органи державної влади та місцевого самоврядування, громадські об'єднання, політичні партії та інші суб'єкти, діяльність яких не має на меті отримання прибутку, а інтереси є за своєю сутністю не є приватно-правовими, а публічно-правовими, що й обумовлює їх системне дослідження та всіх притаманних їм взаємозв'язків у межах науки інформаційне право, а не в межах науки цивільного або господарського права.

Корж І.Ф.: На сьогодні, як показує практика, такі суб'єкти цивільно-правових відносин як держава і органи публічної влади, можуть мати у цивільно-правових спорах не лише приватний, а й державний, суспільний інтерес. Ви із цим погоджуєтесь?

Відповідь: Дякую. Так, ми погоджуємося з існуванням такої думки у деяких джерелах з цивільного права. Про це свідчать те, що відповідно до окремих норм Цивільного кодексу України на певні органи публічної влади, наприклад, такі як Президент України, органи державної влади, органи влади Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування покладаються зобов'язання та надаються повноваження щодо здійснення захисту цивільних прав та інтересів осіб, що власне і складає державний, суспільний інтерес. Звичайно, в цих випадках органи публічної влади відповідно до статті 19 Конституції України можуть здійснювати захист цивільних прав та інтересів у межах, на підставах та у спосіб, що встановлені Конституцією України та законом.

Разом з тим з цього приводу ми поділяємо позиції школи права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, зокрема, професорів В.М.Бевзенка, А.І.Берлача, Р.С.Мельника та інших, які вважають, що предмет публічного права утворюється за допомогою: відносин, що виникають під час безпосередньої реалізації влади Українським народом; відносин, які виникають між приватною особою та суб'єктом публічного адміністрування у разі, коли останній діє щодо приватної особи через використання одного чи сукупності правових інструментів; відносин, що виникають між суб'єктом публічного адміністрування й іншим суб'єктом публічної влади, з яким перший із них не перебуває у відносинах підпорядкування; відносин, які виникають у межах внутрішньої організаційної діяльності органу публічної влади; відносин, що виникають між суб'єктом публічного адміністрування та «особливо підпорядкованими особами»; відносин, пов'язаних із управлінням об'єктами публічної власності (публічним майном); відносин, пов'язаних із матеріальною відповідальністю суб'єкта публічного адміністрування за шкоду, завдану приватній особі рішенням (дією); регулювання фактичних дій; регулювання юридичного статусу суб'єктів публічних правовідносин. З іншого боку, відповідно до поглядів, висловлених академіком Н.С. Кузнецовою, професором Р.О. Стефанчуком та іншими вченими-цивілістами, предметом цивільного права можуть бути лише відносини, які ґрунтуються на юридичній рівності та автономії

волі і вільному волевиявленні (диспозитивності) їх учасників. З цього приводу слід звернути увагу на ту особливість, що інформаційно-правові відносини, які виникають у діяльності суб'єктів публічного адміністрування з приводу виконання ними вимог Законів України «Про доступ до публічної інформації», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», однозначно носять публічно-правовий характер. Крім того, прийнятий 16 грудня 2020 року Закон України «Про електронні комунікації» навіть вводить категорію «державне управління і регулювання у сферах електронних телекомунікацій та радіочастотного спектра».

Виходячи із наведеного сучасного розуміння предмету публічного права розглянуті у дисертації відносини носять як публічно-правовий, так і приватноправовий характер. Отже, низка відносин, пов'язаних із реалізацією приватних інтересів, регулюється нормами публічного права і носить публічний характер. Разом з тим, безумовно, це питання є дуже складним і має вирішуватися на рівні наукових дискусій між представниками публічних та приватних галузей права і трансформації всієї системи правової науки.

Доронін І.М.: У своїй роботі Ви зосередили увагу на характеристиці наукових дискусій стосовно розмежування предметів господарського та цивільного права, що започатковані у 1960-ті роки і стосувались економічного ладу колишнього СРСР. Поясніть, будь-ласка, своє ставлення до проблеми відмежування господарських (або торгових чи комерційних) правовідносин від цивільних?

Відповідь: Дякую. Я підтримую думку докторів юридичних наук, професорів Є.В. Петрова та Р.С. Мельника щодо того, що виокремлення господарських відносин і їх відмежування від цивільних носило штучний характер і було детерміновано перш за все політичними причинами внаслідок панування державної форми власності у колишньому СРСР, особливостей планової економіки та заборони вільної підприємницької діяльності, що потребувало так званого ручного управління державою всіма, навіть найдрібнішими, господарськими процесами. Разом з тим, з огляду на сучасний стан розвитку правової системи, перед кардинальними змінами слід змодельовати їх наслідки для системи правозастосування.

Скулиш Є.Д.: Що було об'єктом і предметом Вашого дослідження?

Відповідь: Дякую. Об'єктом дослідження стали суспільні відносини, що виникають під час реєстрації і використання доменних імен. Предмет дослідження – правові засади вирішення доменних спорів в Україні.

Беляков К.І.: Нещодавно сайти телеканалів «112 Україна», NewsOne та ZIK повідомили, що більше не можуть використовувати власні доменні імена. Як Ви можете прокоментувати правомірність дій правоохоронців, які вилучили сервери цих телеканалів?

Відповідь: Дякую. Я переконана, що будь які вилучення серверів, які тягнуть за собою неможливість використання доменних імен, можуть здійснюватися лише за рішенням суду.

Золотар О.О.: Значна увага в роботі присвячена нормам проекту Закону України «Про медіацію». Яким чином ці положення стосуються вирішення наукового завдання, що Ви ставили перед собою?

Відповідь: Дякую. Медіація уявляє собою альтернативний спосіб вирішення правових спорів, який довів свою ефективність у багатьох демократичних державах. За умов, коли учасники судових процесів вимушені іноді 3-5 років чекати відповідних судових рішень, легалізація ще однієї форми вирішення доменних спорів була б, на нашу думку, дуже корисною. Водночас цьому перешкоджає виключення розробниками законопроекту інформаційних відносин з кола відносин, що можуть вирішуватися за допомогою процедури медіації.

Золотар О.О.: В роботі Ви констатуєте наявність проблеми щодо непрозорості діяльності Національного офісу інтелектуальної власності, а також неформованості Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Які Ваші пропозиції щодо шляхів розв'язання цієї проблеми.

Відповідь: Дякую. На жаль, ці проблеми носять скоріше політичний, ніж правовий характер. Зі свого боку я можу лише підкреслити важливість критичних виступів представників правової науки та практиків як однієї з форм громадського контролю в інформаційній сфері.

Дорогих С.О.: У своїй доповіді Ви зазначали, що аналізували національні моделі різних країн щодо вирішення доменних спорів. У чому їх схожість та відмінність?

Відповідь: Дякую. Відмінності між різними національними моделями можна провести за двома основними критеріями: деталізацією правової регламентації вирішення доменних спорів, ступенем державного контролю за змістом повідомлень на веб-сайтах. Відповідно до першого критерію можна виокремити британську та сербську моделі, відповідно до другого – європейську і азійську. Разом з тим спільним для всіх моделей є важлива роль центрів вирішення доменних спорів і поєднання юрисдикційних та неюрисдикційних форм вирішення доменних спорів.

Беланюк М.В. В доповнення до попереднього питання, що задавав мій колега. Поясніть чому Ви вважаєте доцільним використання сербської моделі вирішення доменних спорів в українських реаліях?

Відповідь: Дякую. Переваги сербської моделі полягають у деталізації процедур реєстрації доменного імені та вирішення доменних спорів на рівні національного законодавства. При цьому Сербія, як і Україна, відчувала значний вплив корупційних чинників у всіх сферах суспільних відносин. Тому, на нашу думку, за умов, коли Україна займає 117 місце зі 180 країн за індексом сприйняття корупції, поруч з Єгиптом, Есватіні, Непалом, Сьєрра-Леоне та Замбією, корисною є детальна регламентація деяких видів інформаційних правовідносин на рівні закону з тим, щоб знизити вплив корупційних ризиків.

Довгань О.Д. Хотів би почути пояснення щодо Вашого твердження стосовно напрацювання пропозицій і рекомендацій про вдосконалення законотворчості, адже законотворча функція притаманна лише парламенту?

Відповідь: Дякую. Безумовно, правом приймати закони в Україні наділена виключно Верховна Рада України. Разом з тим правом і, у професійно-етичному

сенсі, обов'язком кожного науковця, який вивчає проблеми правозастосування у різних сферах суспільних відносин, є оприлюднення своєї позиції щодо недоліків законодавства і найбільш доцільних змін до нього. Так само як правом парламентарів є врахування або неврахування теоретичних напрацювань у законотворчості. Я оприлюднила свою аргументовану позицію в якості пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення законодавства на 15 науково-практичних конференціях, а також у 7 наукових статтях, продовжую її оприлюднювати на різних рівнях і сподіваюсь, що мої напрацювання зможуть виявитися корисними для удосконалення національного законодавства.

Пилипчук В.Г. У чому полягає наукова новизна Вашої роботи. Яке наукове завдання вирішено?

Відповідь: Дякую.. На підставі комплексного аналізу теоретико-правових джерел та національних і міжнародних правових актів у дисертації нами вирішено наукове завдання – визначено сутність та особливості вирішення доменних спорів в Україні та сформульовано пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення законодавства у досліджуваній сфері.

Радзівська О.Г. Які методи наукового пізнання Ви використовували під час дослідження?

Відповідь: Дякую. Методологічною основою дисертаційного дослідження стало поєднання загальнонаукових і спеціально-юридичних методів наукового пізнання, об'єднаних системним підходом. Методи аналізу та синтезу, дедукції та індукції було використано під час формулювання сутнісних ознак доменного спору (підрозділ 1.1) та визначення особливостей розмежування між нормами інформаційного та інших галузей права у сфері вирішення доменних спорів (підрозділ 1.2). Формально-догматичний та історико-правовий методи дозволили охарактеризувати юрисдикційні та неюрисдикційні форми вирішення доменних спорів в Україні (підрозділ 2.1), а також визначити перспективи впровадження юридичної відповідальності за кіберсквотинг (підрозділ 3.2). Системно-структурний і компаративний методи застосовувалися під час з'ясування сутності правового статусу центрів вирішення доменних спорів (підрозділ 2.2). Лінгвістично-правовий метод дозволив удосконалити понятійний апарат досліджуваної проблематики (підрозділи 1.1, 2.1, 3.2). Метод правового моделювання дав змогу окреслити напрями вдосконалення інформаційного законодавства в сфері вирішення доменних спорів в Україні (підрозділ 3.1), а також дослідити розвиток саморегулювних механізмів захисту права на доменне ім'я в Україні (підрозділ 3.3). Статистичний і соціологічний методи та метод документального аналізу використано під час дослідження особливостей суспільних відносин у сфері реєстрації та використання доменних імен, а також вирішення доменних спорів (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2, 3.2).

Ященко В.А. У п'ятому висновку стосовно юрисдикційної форми вирішення доменних спорів спочатку йдеться про загальне розуміння юрисдикцій держави, а потім міститься посилання на вимоги вітчизняного законодавства. Поясніть?

Відповідь: Дякую. Оскільки в Україні для доменних спорів не встановлено

обов'язкового досудового порядку вирішення, то ми керувалися загальнотеоретичним розумінням юрисдикції держави та досвідом інших держав, для того, щоб окреслити межі юрисдикційних та неюрисдикційних форм вирішення доменних спорів.

Богуцький П.П. Конкретизуйте, будь-ласка, своє твердження стосовно грубого порушення нормами Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення національного органу інтелектуальної власності» конституційного і загальноправового розуміння правової охорони інтелектуальної власності?

Відповідь: Дякую. На думку законотворця, «державна система правової охорони інтелектуальної власності – центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності, НОІВ і сукупність наукових, освітніх, інформаційних та інших відповідної спеціалізації державних підприємств, установ, організацій, що належать до сфери управління центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності». Тобто сьогодні легальне визначення державної системи правової охорони інтелектуальної власності не охоплює ані судів, ані правоохоронних органів, ані Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, ані інших суб'єктів, діяльність яких передбачає серед іншого протидію порушенню права інтелектуальної власності або відновлення порушених прав суб'єктів правовідносин. Але при цьому, наприклад, в статті 41 декларується, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Одночасно в статті 54 Конституції зазначається, що громадянам гарантується захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності, а також те, що кожен громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом.

Але в реальному житті трапляються непоодинокі випадки порушення права на результати власної інтелектуальної та творчої діяльності, саме тому відповідно до статті 55 Конституції України кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, посадових і службових осіб, а також право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Саме в цьому і полягає недотримання в тексті Закону конструкційного розуміння правової інтелектуальної власності. Дякую за увагу.

Фурашев В.М. Складовою якої галузі права є право інтелектуальної власності та яку саме наукову концепцію з цього приводу Ви поділяєте?

Відповідь: Дякую. Я вважаю, що все залежить від мети, яку ставить перед собою дослідник. Якщо вивчаються правовідносини, пов'язані з сутністю і розміром роялті, слід керуватися нормами цивільного права. Якщо мова йде про визнання протиправним нормативно-правового акту, прийнятого органом публічного адміністрування, уповноваженим здійснювати захист інтелектуальної

власності – то слід звернутися до норм адміністративного судочинства і теоретичних положень адміністративного процесу. Незаконне звільнення, незаконне дисциплінарне стягнення на посадових осіб цього органу оскаржуються відповідно до норм трудового права. Ще можна назвати випадки дії норм міжнародного приватного, кримінального, адміністративно-деліктного, медичного, спортивного та інших галузей права. І, безумовно, багато відносин регулюються комплексними правовими нормами, в яких поєднуються елементи інформаційного права і права інтелектуальної власності.

Після відповідей **Сказко О.М.** з характеристикою наукової зрілості аспірантки виступив **науковий керівник – доктор юридичних наук, старший науковий співробітник Баранов Олександр Андрійович**, який відзначив, що за період навчання в аспірантурі Науково-дослідного інституту інформатики і права НАПрН України аспірантка Сказко О.М. повністю виконала освітньо-наукову програму, індивідуальний план наукової роботи та індивідуальний навчальний план відповідно до Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженому Постановою КМ України від 23 березня 2016 р. № 261.

Баранов О.А. зазначив, що інформація набуває сьогодні ознак найвизначнішої цивілізаційної цінності, стає і інструментом, і результатом здійснення багатьох соціальних процесів, а її вільний обіг дозволяє значною мірою підвищувати як ефективність професійної діяльності, так і ступінь задоволення особистих потреб. Широке поширення використання інформаційно-комп'ютерних технологій, зокрема інтернет-технологій, обумовлює якісні зміни способу життя людини. Зростання кількості користувачів свідчить про широке використання інтернет-технологій учасниками суспільних відносин, в тому числі, відносин в процесі реалізації товарів та наданні послуг, громадськими об'єднаннями, релігійними організаціями, політичними партіями і професійними спілками, які прагнуть досягти різноманітних статутних цілей, а також окремими громадянами, які задовольняють свої особисті інформаційні потреби. Збільшення обсягів економічних відносин, залучення до них значної кількості середніх та малих підприємств, глобалізація економічних відносин, підвищення рівня вимог до оперативності ведення бізнесу обумовило зростання інтенсивності використання інтернет-технологій обумовила. Як наслідок, зросла кількість доменних імен, що закономірно призводить і до збільшення кількості доменних спорів.

Однак суспільні відносини, пов'язані із вирішенням доменних спорів ще не були предметом окремих наукових досліджень. Але наявність прогалин та колізій у національному законодавстві та підзаконних правових актах дотичних сфері користування доменними іменами обумовлює необхідність проведення наукових досліджень з метою вирішення низки теоретичних та практичних проблем. Таким чином, вибрана дисертанткою тема дослідження є досить актуальною та такою, що представляє теоретико-прикладне значення.

Для досягнення поставленої мети і задач дисертації Сказко О. М. правильно визначила об'єкт, предмет і методи дослідження, які уміло використала при

вирішенні конкретних проблем теоретичного та практичного характеру у своїй дисертації.

Дисертантка впевнено володіє вибраним арсеналом наукового дослідження, що в кінцевому результаті, дозволило логічно сформулювати наукову новизну роботи, а саме: на підставі комплексного аналізу теоретико-правових джерел, національних і міжнародних правових актів визначити сутність та особливості вирішення доменних спорів в Україні та сформулювати пропозиції і рекомендації щодо вдосконалення законодавства та правозастосовної діяльності у досліджуваній сфері.

Авторкою сформульовано поняття доменного спору у широкому розумінні як виду правового спору, який виникає у регулятивних правовідносинах, пов'язаних з реєстрацією та/або використанням доменних імен, унаслідок ідентичності або схожості до ступеня ототожнення певного доменного імені з торговельною маркою третьої сторони або найменуванням органу публічної влади, за умови відсутності в однієї зі сторін спору прав та законних інтересів стосовно цього доменного імені внаслідок порушення визначених компетентними органами правил реєстрації та використання доменних імен; у вузькому розумінні доменні спори являють собою вид правових спорів, пов'язаних із захистом у судовому та досудовому порядку порушених майнових прав та інтересів суб'єктів правовідносин, пов'язаних з реєстрацією та використанням доменних імен.

У роботі обґрунтовано, що розмежування між нормами інформаційного і цивільного права, якими регулюється вирішення доменних спорів, здійснюється за критерієм інтересу, який у цивільно-правових відносинах буває суто приватним, а в інформаційно-правових – як публічним, так і приватним; що стосується норм господарського права, то обов'язковою умовою їх застосування є ведення сторонами спору господарської діяльності, яка має на меті виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність, тоді як у межах інформаційного права ведення стороною доменного спору господарської діяльності не є обов'язковою ознакою.

На підставі аналізу діяльності центрів доменних спорів держав-членів ЄС доведено, що доменні спори за участю органів державної влади і місцевого самоврядування, предметом яких є неправомірною реєстрація та/або використання у доменному імені їх назви, мають публічно-правовий характер, що відповідає правовій позиції Європейського Союзу, яка знайшла своє втілення у пп.д ч. 3 ст. 21 Регламенту ЄС 874/2004, відповідно до яких до недобросовісного (недобросовісного) використання доменного імені належить використання в ньому назви державного органу.

Дисертанткою удосконалено розуміння юрисдикційних форм вирішення доменних спорів, які мають національний (локальний у межах певної держави) характер і регламентуються вимогами процесуальних кодексів, у межах яких здійснюється судочинство, та визначено особливості їх судового розгляду; напрями вдосконалення інформаційного законодавства у сфері вирішення доменних спорів в Україні.

Авторкою напрацьовано пропозиції щодо внесення змін до національного законодавства з метою удосконалення правового забезпечення доменних спорів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані та методологічно обґрунтовані висновки за результатами дослідження можуть бути використані у науково-дослідній сфері, у освітньо-науковому процесі при викладанні навчального циклу дисциплін з інформаційного права.

Авторкою правильно і доречно використані різні загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, на підґрунті законів діалектики та філософських категорій теорій пізнання, таких як загальнонаукові, спеціально-наукові та конкретно-наукові методи пізнання, зокрема, діалектичний метод пізнання, історичний, формально-логічний, порівняльно-правовий, системно-структурний, метод синтезу, моделювання, логіко-семантичний метод та інші.

Загалом дисертантці вдалося вибудувати наукову соціально-правову модель сучасного правового забезпечення вирішення доменних спорів в Україні.

Чітке знання предмету дослідження та проявлена при цьому юридична та технічна ерудиція дозволила дисертантці прийти до відповідних науково обґрунтованих висновків як по розділах, так і в цілому по дисертації, а саме: у роботі сформульовано поняття доменного спору у широкому розумінні як виду правового спору, який виникає у регулятивних правовідносинах, пов'язаних з реєстрацією та/або використанням доменних імен унаслідок ідентичності або схожості до ступеня ототожнення певного доменного імені з торговельною маркою третьої сторони або найменуванням органу публічної влади за умови відсутності в однієї зі сторін спору прав та законних інтересів стосовно цього доменного імені внаслідок порушення визначених компетентними органами правил реєстрації та використання доменних імен. У вузькому розумінні доменні спори являють собою вид правових спорів, пов'язаних із захистом у судовому та досудовому порядку порушених майнових прав та інтересів суб'єктів правовідносин, пов'язаних з реєстрацією та використанням доменних імен.

Дисертанткою доведено, що доменні спори є різновидом юридичного конфлікту; доменний спір у юрисдикційній формі відповідає вузькому розумінню юридичного конфлікту, а у неюрисдикційній – широкому розумінню вказаного феномена; при цьому доменний спір виникає у регулятивних правовідносинах особливого типу, для яких є характерною наявність саморегулювних механізмів зі зменшенням порівняно із класичними регулятивними відносинами впливу держави, який проявляється у вигляді цілеспрямованого правового регулювання; у цілому це відповідає концепції так званого «м'якого права», яка протягом останнього десятиліття набула поширення передусім у державах Європейського Союзу.

В роботі акцентовано увагу на тому, що доменним спорам притаманна наявність суперечностей, породжених конфліктом інтересів сторін; суперечності як протилежні за змістом і спрямованістю потреб та інтересів, що мають дихотомічний характер, виступають причинами доменних спорів; разом із тим не всі суперечності призводять до формування доменного спору, деякі з них знаходять своє вирішення у безспірному порядку, наприклад у разі самотійної та не обумовленої заявою (позовом, скаргою) іншої сторони відмови суб'єкта досліджуваних правовідносин від доменного імені, якщо останнє не було

делеговано або заблоковано. Виходячи із розуміння доменних спорів у Єдиній політиці вирішення спорів про доменні імена, затвердженій ICANN 26 серпня 1999 р., авторкою сформульовано таку ознаку доменного спору, як ідентичність або схожість до ступеня ототожнення певного доменного імені з товарним знаком третьої сторони.

На підставі порівняльного аналізу предметів цивільного та господарського права, а також визначення цивільно-правових і господарсько-правових відносин у Цивільному кодексі України та Господарському кодексі України дисертанткою обґрунтовано, що суспільні відносини, які виникають під час вирішення доменних спорів, охоплюються цивільно-правовими та господарсько-правовими нормами лише фрагментарно. Широке розуміння доменних спорів, однією із сторін в яких можуть виступати органи державної влади та місцевого самоврядування, громадські об'єднання, політичні партії та інші суб'єкти, діяльність яких не має на меті отримання прибутку, а інтереси є за своєю сутністю не приватно-правовими, а публічно-правовими, робить неможливим системне дослідження доменних спорів та всіх притаманних їм взаємозв'язків у межах науки цивільного або господарського права. Зазначена позиція підтверджується оновленим підходом до предмету інформаційного права і права інтелектуальної власності, що знайшов відображення у Переліку та опису предметних напрямів досліджень у межах спеціальності 081 «Право», затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 28.12.2018 № 1477.

У роботі з'ясовано, що розвиток юрисдикційної форми вирішення доменних спорів пройшов три стадії, для кожної з яких характерними були певні ознаки, пов'язані з рівнем розвитку національного законодавства, правозастосовної практики та розвитком самої системи доменних імен. Дано характеристику вказаних ознак.

Дисертанткою досліджено особливості методологічних підходів до сутності кіберсквотингу в науці інформаційного права. Запропоновано авторське визначення кіберсквотингу та сформульовано його ознаки.

Запропоновано внести зміни до законів України «Про телекомунікації», «Про місцеве самоврядування в Україні», а також до проекту Закону України «Про медіацію» від 19.05.2020 № 3504.

Таким чином, викладене дозволяє зробити висновок про те, що дисертація на тему: «Правові засади вирішення доменних спорів в Україні» на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 - Право містить нові наукові положення й науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретне наукове завдання, що відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 року № 283), а також пп. 10, 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167, а її автор – Сказко Олена Миколаївна – заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 - Право.

Після виступу наукового керівника виступили **рецензенти** наукової роботи:

Рецензент – доктор юридичних наук, старший науковий співробітник Корж І.Ф. відзначив, що інформація набуває сьогодні ознак найвизначнішої цивілізаційної цінності, стає і інструментом, і результатом здійснення багатьох виробничих процесів, а її вільне переміщення дозволяє значною мірою підвищувати як ефективність професійної діяльності, так і ступінь задоволення особистих потреб.

В науковій роботі Сказко О.М., на підставі комплексного аналізу теоретико-правових джерел, національних і міжнародних правових актів визначено сутність та особливості вирішення доменних спорів в Україні та сформульовано пропозиції і рекомендації щодо вдосконалення законотворчості та правозастосовної діяльності у досліджуваній сфері.

У роботі автором сформульовано поняття доменного спору у широкому і та вузькому розумінні цього слова, доведено, що доменні спори характеризуються відповідними ознаками. Конкретизовано, що доменний спір виникає у регулятивних правовідносинах особливого типу, для яких є характерною наявність саморегулювальних механізмів зі зменшення порівняно із класичними регулятивними відносинами впливу держави, який проявляється у вигляді цілеспрямованого правового регулювання.

Зазначено, що доменним спорам притаманна наявність суперечностей, породжених конфліктом інтересів сторін, що саме суперечності, як протилежні за змістом і спрямованістю потреби та інтереси, що мають дихотомічний характер, виступають причинами доменних спорів.

Доречним є твердження здобувачки, що доменні спори можуть охоплювати спори як пов'язані із захистом порушених прав та інтересів суб'єктів господарських відносин, так і із захистом прав та інтересів суб'єктів публічно-владних повноважень або із зобов'язанням зазначених суб'єктів вчинити певні дії.

Заслуговує на увагу твердження, що ознакою доменного спору є недоброчесність реєстрації або використання доменного імені, а також те, що суттєвою властивістю доменного спору є порушення визначених компетентними органами правил реєстрації доменних імен, а також інші висновки і пропозиції дослідника, що зазначені в цій цікавій науковій роботі.

Водночас, незважаючи на загальне позитивне враження від дисертації Сказко О. М., зазначене наукове дослідження, як і будь-яке наукове дослідження має окремі дискусійні положення, що потребують окремого уточнення, щодо яких доцільно надати додаткову аргументацію.

1. Тема наукового дослідження, на нашу думку, потребує редакційного уточнення, оскільки, відповідно до положень загальної теорії права, право є регулятором суспільних відносин за допомогою правових механізмів, якими є норми права. І лише за умови їх впровадження в нормативно-правові акти, як зовнішньої форми виразу згаданих механізмів, тобто норм права, вони стають правовими регуляторами будь-якої діяльності, явища, що і передбачено в назві теми даного дослідження. Наприклад, ймовірною назвою даної роботи може бути

така: «Інформаційно-правові основи вирішення доменних спорів в Україні».

2. Автор стверджує, що особливості юрисдикційної форми вирішення доменних спорів обумовлюють дещо відмінний від інших видів спорів порядок судового розгляду. По-перше, обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору, згадування про який міститься у частині 4 ст. 124 Конституції України, на рівні закону України не визначено. Спроби законодавчого врегулювання вказаної проблеми так чи інакше наштовхуються на питання про межі впливу держави на Інтернет. По-друге, вирішення доменних спорів в юрисдикційній формі не має своїми передумовами наявність попередніх спроб їх вирішити на рівні органів державної влади та місцевого самоврядування. Це безпосередньо впливає із першої особливості юрисдикційної форми доменних спорів. По-третє, вирішення доменних спорів регулюється нормами декількох галузей права, розмежування між якими характеризується конфліктом юрисдикцій різних судів.

Однак, із зазначеним не можна погодитися, оскільки за нинішнім юрисдикційним розглядом доменних спорів передбачено використання Господарського процесуального та Цивільно-процесуального кодексів, якими передбачено досудове вирішення будь-яких спорів (ст.16 ЦПК України; ст.19 ГПК України).

3. Автор стверджує, що наразі діяльність Національного офісу інтелектуальної власності залишається непрозорою, Національний орган інтелектуальної власності лише починає створюватися, Вищий суд з питань інтелектуальної власності не укомплектовано суддями, а розуміння щодо розмежування цивільної, господарської та адміністративної юрисдикції у сфері вирішення доменних спорів не сформувалося. Правові новели Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення національного органу інтелектуальної власності», по-перше, не враховували існування й необхідність вирішення доменних спорів; по-друге, норми вказаного закону грубо порушували конституційне і загальноправове розуміння правової охорони інтелектуальної власності.

В даному твердженні автором не враховано те, що ще в 2019 році державна організація «Національний офіс інтелектуальної власності» була реорганізована шляхом приєднання її до державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» (далі - Укрпатент) (Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України № 632 від 10.12.2019 р.). А в 2020 році дана структура почала виконувати функції Національного органу інтелектуальної власності (Розпорядження КМУ № 1267-р від 13.10.2020 р.). Поряд з цим, 14.10.2020 набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо створення національного органу інтелектуальної власності» від 16.06.2020 № 703-IX, яким визначено повноваження Національного органу інтелектуальної власності. Зазначене має бути враховано здобувачкою при доопрацюванні даної роботи.

4. Потребує відповідного корегування План роботи здобувачки. Поспішним, на нашу думку, є віднесення інформаційного права до галузі права (п.1.2.), оскільки більшість дослідників схиляється до міжгалузевого його статусу і до

цього часу даний науковий спір не формалізовано.

Вбачається помилковим віднесення п.2.2. до 2 Розділу, оскільки в ньому, всупереч назві Розділу, розкрито діяльність центрів вирішення доменних спорів, які знаходяться не в Україні, а за кордоном. Його місце вбачається доцільним в 3-у Розділі.

5. Висновки до роботи мають бути стилістично доопрацьовані (наприклад: п. 9, яка є не висновком, а просто пропозицією, без обґрунтування).

Проте висловлені зауваження в цілому не впливають на загальний позитивний висновок представленої на обговорення дисертації.

Враховуючи викладене вважаю, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Сказко О. М. «Правові засади вирішення доменних спорів в Україні» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 року № 283), Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167 і може бути рекомендована до розгляду в разовій спеціалізованій вченій раді відповідного профілю з метою здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент – доктор юридичних наук, старший науковий співробітник Золотар О.О. зазначила, що актуальність обраної теми можна обґрунтувати мінімум двома тезами. По-перше, доменні імена справедливо займають важливе місце серед нематеріальних активів багатьох компаній. По-друге, правові реалії щодо доменних спорів породжують чимало колізій, практика вирішення яких наразі вимагає уніфікації і відповідного правового регулювання. У період карантинних обмежень, викликаних пандемією COVID-19, інтенсивність використання ІКТ відігравала для багатьох суб'єктів господарювання вирішальну роль у збереженні своїх позицій на ринках товарів та послуг. Зростання кількості доменних імен закономірно призводить і до збільшення кількості доменних спорів.

Законодавче регулювання правовідносин у сфері доменних імен має свою специфіку. Зокрема, регулювання правовідносин у сфері доменних імен переважно знаходиться поза правовим полем окремих держав, що зумовлено природою мережі Інтернет та своєрідністю адміністрування системи доменних імен, яка історично склалась.

Заслуговує на увагу позиція дисертантки, що доменні спори можуть виникати з огляду на публічно-правовий інтерес, що робить неможливим системне дослідження доменних спорів і всіх притаманних їм взаємозв'язків у межах науки цивільного або господарського права.

Водночас, не зважаючи на загальне позитивне враження від дисертації Сказко О.М., дослідження не позбавлене недоліків, що потребують доопрацювання, та дискусійних положень, щодо яких доцільно надати додаткову

аргументацію:

1. На нашу думку, дослідження переобтяжене аналізом судової практики щодо вирішення доменних спорів. Водночас, бракує доктринальних положень щодо особливостей правового регулювання відносин, що призводять до виникнення доменних спорів.

2. Поза увагою в роботі залишилось питання щодо можливості застосування арбітражних процедур задля вирішення доменних спорів.

3. Кіберсквотинг є основною причиною виникнення доменних спорів. Констатувавши відсутність законодавчого закріплення цієї правової категорії і надаючи авторське визначення, дослідниця не надала пропозицій щодо способу правового закріплення поняття та ознак кіберсквотингу, що на нашу думку, посилює б практичну значущість роботи.

Попри висловлені незначні зауваження дисертація Сказко О.М. «Правові засади вирішення доменних спорів в Україні» за актуальністю, ступенем наукової новизни, теоретичним й практичним значенням та отриманими результатами є самостійним і цілісним науковим дослідженням. Робота відповідає паспорту спеціальності 081 «Право», а також вимогам нормативних документів та може бути рекомендована до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» у разовій спеціалізованій вченій раді.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Доктор юридичних наук, професор Беляков К.І. у своєму виступі зазначив, що вивчення дисертації Сказко О.М. та копій опублікованих здобувачкою друкованих праць дозволяє зробити висновок про актуальність теми дослідження. Викладені у вступі та трьох розділах основної частини роботи положення, які стосуються постановки проблеми в цілому, окремих її аспектів та способів їх вирішення переконують у тому, що відповідні питання теоретично і практично важливі, недостатньо розроблені правовою наукою та перспективні для дослідження. Робота основана на достатній джерельній базі. Висновки й пропозиції роботи отримано із застосуванням традиційних й апробованих методів наукового пізнання. Актуальність теми дисертації підтверджується її узгодженістю з пріоритетними напрямками правових досліджень Науково-дослідного інституту інформатики і права НАПрН України та Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016 – 2020 роки.

Структура роботи є логічно обґрунтованою та відповідає предмету й завданням дослідження, а поставлені у вступі дисертації задачі здобувачем наукового ступеня виконані в повному обсязі.

Результати дисертаційного дослідження висвітлені в опублікованих дисертантом 7 підготовлених наукових публікаціях та 15 тезах доповідей на науково-практичних заходах. Окремі виявлені в ході рецензування недоліки стосуються здебільшого дискусійних питань, порушених в роботі, або мають характер побажань, спрямованих на покращення окремих її положень та не знижують позитивної оцінки наукової новизни, практичної значущості й ступеня

завершеності дисертаційного дослідження.

На підставі викладеного Беляков К.І. зробив висновок, що дисертація Сказко Олени Миколаївни «Правові засади вирішення доменних спорів в Україні» є завершеним самостійним дослідженням, виконаним на належному рівні та відповідає вимогам пп. 10, 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167, а також паспорту спеціальності 081 – Право, а тому може бути рекомендована до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді в Науково-дослідному інституті інформатики і права НАПрН України.

Доктор юридичних наук, доцент Доронін І.М. підтримав актуальність дослідження правових засад вирішення доменних спорів в Україні, підготовленого дисертанткою Сказко О.М. Він підкреслив, що проведений аналіз наукової проблеми є ґрунтовним, базується на апробованих методах наукового пошуку, традиційних для правової науки. Позиції здобувачки наукового ступеня доведені на підставі аналізу джерел, широкої емпіричної бази, що підтверджує їх обґрунтованість. Водночас, не зважаючи на загальне позитивне враження від дисертації, визначив низку проблемних питань, насамперед щодо теоретичного, та загалом наукового, сприйняття заявленої у роботі проблематики:

1. Слід було більш чітко і детально відобразити у висновках вирішення окреслених завдань, зробивши це таким чином, щоб із викладеного прямо випливала відповідь стосовно кожного завдання із відображенням авторського ставлення.

2. В роботі забагато викладення судової практики, цитування судових рішень та вимог нормативно-правових актів (с. 110-120, 141-143). Варто було б подавати викладення судового рішення через передачу його суті, що підтверджує те чи інше твердження авторки. Це ж саме стосується, наприклад випадку повного і дослівного цитування переліку з 15 пунктів статті Кодексу адміністративного судочинства, хоча насправді відношення до суті заявленого твердження має зміст лише одного з цих пунктів.

3. Поставивши як завдання необхідність формулювання «перспективи впровадження юридичної відповідальності за кіберсквотинг», слід було б у висновках чітко відобразити свою позицію. Слід також зазначити, що на жаль останнім чином спостерігається стійка тенденція до намагання встановити кримінальну або адміністративну відповідальність за різні явища сучасного світу з доволі неочевидною суспільною небезпекою. Повною мірою це стосується і «кіберсквотингу». Річ у тім, що очевидним є походження цього терміну від поняття «*squatting*» (акт самовільного зайняття вільного або покинутого приміщення чи земельної ділянки на відміну від «*trespassing*»- посягання на володіння, наприклад шляхом вторгнення у приміщення чи на територію без дозволу власника). В англо-саксонському праві, що містить обидва поняття, лише друге з них є однозначно протиправним. Чистий «*squatting*» може бути як протиправним так і цілком законним в різних юрисдикціях. У зв'язку з цим аксіоматичний висновок про протиправність «кіберсквотингу» навряд чи може бути сприйнятий. Принаймні загальну суспільну небезпечність цього явища треба

довести окремо. Окрім цього, зазначені авторкою як «кіберсквотинг» дії, що вчинені з метою посягання на право інтелектуальної власності (в даному разі на торгову марку), цілком охоплюються чинним законодавством. Зокрема, ст. 176 КК України, ст. 51-2 КпАП України встановлюють відповідальність за порушення авторського права і суміжних прав, що може здійснюватися і описаним у дисертації шляхом.

4. Поділяючи в цілому погляди авторки стосовно цивільно-правової та інших видів відповідальності у цій сфері, вважаю, що на жаль не відображено проблематику господарсько-правової відповідальності. Окрім цього, вартує уваги і напрацювання щодо інформаційно-правової відповідальності, що не ототожнюється із адміністративною.

Доповідач зазначив, що висловлені зауваження в цілому не впливають на позитивну оцінку дисертаційного дослідження Сказко О.М. на тему: «Правові засади вирішення доменних спорів в Україні», яка представлена до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії, що є самостійним завершеним дослідженням, виконаним на належному рівні та відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 року № 283), а також пп. 10, 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167, а її автор – Сказко Олена Миколаївна – заслуговує присудження їй ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

Узагальнюючи результати обговорення, дисертацію Сказко О.М. на тему: «Правові засади вирішення доменних спорів в Україні» можна рекомендувати до захисту.

На основі результатів обговорення присутніх на засіданні вирішили запропонувати такий

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Сказко Олени Миколаївни на тему «Правові засади вирішення доменних спорів в Україні», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081– Право

Обґрунтування вибору теми дослідження. Розвиток інформаційних технологій обумовлює якісні зміни способу життя людини. Інформація набуває сьогодні ознак найвизначнішої цивілізаційної цінності, стає і інструментом, і результатом здійснення багатьох виробничих процесів, а її вільне переміщення дозволяє значною мірою підвищувати як ефективність професійної діяльності, так і ступінь задоволення особистих потреб. Ці процеси мають всеосяжний характер:

так, за даними визначення динаміки проникнення Інтернету, яке щоквартально проводиться компанією Factum Group Ukraine, якщо у 2004 році в Україні регулярно користувалися Інтернетом 12 % населення, то станом на жовтень 2019 року – вже 71 %.

Таке зростання кількості користувачів свідчить про широке використання інтернет-технологій учасниками господарських відносин, які реалізують товари і надають послуги, громадськими об'єднаннями, релігійними організаціями, політичними партіями і професійними спілками, які прагнуть досягти різноманітних статутних цілей, а також окремими громадянами, які задовольняють свої особисті інформаційні потреби. У період карантинних обмежень, викликаних пандемією COVID-19, інтенсивність використання інтернет-технологій обумовила збереження учасниками суб'єктами господарювання своїх позицій на ринках товарів та послуг. Як наслідок, зросла кількість доменних імен. Так, станом на серпень 2020 року в Україні кількість реєстрацій у домені верхнього рівня .UA збільшилась на 1,26 % порівняно з аналогічним періодом 2019 року, до 542,1 тис. Приріст доменних імен другого рівня за рік склав 5,08 % – до 23,5 тис. У наймасовішому публічному домені com.ua налічується нині 311,9 тис. імен (річний приріст 2,85 %). Указане закономірно призводить і до збільшення кількості доменних спорів.

Однак якщо окремі аспекти правовідносин, які виникають під час реєстрації доменних імен, розглядали у своїх роботах такі науковці, як І. В. Арістова, К. І. Беляков, В. М. Брижко, О. О. Баранов, Н. М. Булат, В. Д. Гавловський, В. М. Глушков, О. П. Дзьобань, І. О. Здеба, О. О. Золотар, Д. Д. Іваненко, Р. А. Калюжний, Б. А. Кормич, В. В. Костицький, Д. В. Ланде, А. І. Марущак, А. М. Новицький, Н. Б. Новицька, Ю. В. Носік, А. О. Оржеховська, М. В. Петрів, В. А. Саницький, В. М. Фурашев, В. С. Цимбалюк, М. Я. Швець та інші автори, то відносини, пов'язані із вирішенням доменних спорів ще не були предметом окремих наукових досліджень. У поєднанні з прогалинами та суперечностями законодавчих і підзаконних правових актів у досліджуваній сфері вказане обумовлює актуальність обраної теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано відповідно до пп. 45, 49, 52 Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14.09.2020 № 392/2020, Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.06.2016 № 402, п. 4 розділу 7 Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки, схваленої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України (далі – НАПрН) від 03.03.2016 року, у межах науково-дослідних робіт Науково-дослідного інституту інформатики і права НАПрН України «Теоретико-правові основи захисту прав, свобод і безпеки людини в інформаційній сфері» (січень 2018 р. – грудень 2022 р., номер державної реєстрації 0117U007745) та «Теоретико-методологічні засади правового регулювання суспільних відносин в умовах використання технологій Інтернет речей» (січень 2017 р. – грудень 2019 р., номер державної реєстрації 0116U007744).

Мета і завдання дослідження. *Мета* дисертаційної роботи полягала в тому, щоб на підставі комплексного аналізу теоретико-правових джерел, національних і міжнародних правових актів визначити сутність та особливості вирішення доменних спорів в Україні та сформулювати пропозиції і рекомендації щодо вдосконалення законотворчості та правозастосовної діяльності у досліджуваній сфері.

Для досягнення поставленої мети було поставлено і виконано такі *завдання*:

- визначити поняття та ознаки доменного спору;
- з'ясувати сутність розмежування між нормами інформаційного та інших галузей права у сфері вирішення доменних спорів;
- охарактеризувати особливості юрисдикційних та неюрисдикційних форм вирішення доменних спорів в Україні;
- визначити правовий статус центрів вирішення доменних спорів;
- окреслити шляхи вдосконалення інформаційного законодавства в сфері вирішення доменних спорів в Україні;
- сформулювати перспективи впровадження юридичної відповідальності за кіберсквотинг;
- визначити особливості розвитку саморегулівних механізмів захисту права на доменне ім'я в Україні.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають під час реєстрації і використання доменних імен.

Предмет дослідження – правові засади вирішення доменних спорів в Україні.

Методологічною основою дисертаційного дослідження стало поєднання загальнонаукових і спеціально-юридичних методів наукового пізнання, об'єднаних системним підходом. Методи аналізу та синтезу, дедукції та індукції було використано під час формулювання сутнісних ознак доменного спору (підрозділ 1.1) та визначення особливостей розмежування між нормами інформаційного та інших галузей права у сфері вирішення доменних спорів (підрозділ 1.2). Формально-догматичний та історико-правовий методи дозволили охарактеризувати юрисдикційні та неюрисдикційні форми вирішення доменних спорів в Україні (підрозділ 2.1), а також визначити перспективи впровадження юридичної відповідальності за кіберсквотинг (підрозділ 3.2). Системно-структурний і компаративний методи застосовувалися під час з'ясування сутності правового статусу центрів вирішення доменних спорів (підрозділ 2.2). Лінгвістично-правовий метод дозволив удосконалити понятійний апарат досліджуваної проблематики (підрозділи 1.1, 2.1, 3.2). Метод правового моделювання дав змогу окреслити напрями вдосконалення інформаційного законодавства в сфері вирішення доменних спорів в Україні (підрозділ 3.1), а також дослідити розвиток саморегулівних механізмів захисту права на доменне ім'я в Україні (підрозділ 3.3). Статистичний і соціологічний методи та метод документального аналізу використано під час дослідження особливостей суспільних відносин у сфері реєстрації та використання доменних імен, а також вирішення доменних спорів

(підрозділи 1.2, 2.1, 2.2, 3.2).

Науково-теоретичне підґрунтя дослідження становлять напрацювання фахівців у галузі теорії та історії права, інформаційного права і права інтелектуальної власності, адміністративного, цивільного й господарського права та процесу, міжнародного приватного права, філософії, соціології, психології та інших наук.

Нормативною основою дослідження є Конституція України, закони України «Про інформацію», «Про телекомунікації», «Про доступ до публічної інформації», «Про захист персональних даних», інші законодавчі та підзаконні акти України, в яких визначено засади суспільних відносин, які виникають під час вирішення правових спорів в інформаційній сфері, документи Інтернет-корпорації з присвоєння імен та номерів (Internet Corporation for Assigned Names and Numbers, або ICANN) та акти Адміністратора публічного домену .UA.

Емпіричну основу дослідження складають статистична звітність органів державної влади України та Адміністратора публічного домену .UA, судові рішення, рішення Центру з арбітражу та посередництва Всесвітньої організації інтелектуальної власності, результати соціологічних досліджень і політико-правова публіцистика.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що у дисертації вперше на підставі комплексного дослідження інформаційного законодавства і правозастосовної практики визначено сутність та особливості правового забезпечення вирішення доменних спорів в Україні та сформульовано напрями його вдосконалення. За результатами дослідження сформульовано низку висновків, узагальнень, пропозицій і рекомендацій, основними з яких є такі:

уперше:

– на підставі аналізу теоретико-правових джерел та актів інформаційного законодавства сформульовано поняття доменного спору у широкому розумінні як виду правового спору, який виникає у регулятивних правовідносинах, пов'язаних з реєстрацією та/або використанням доменних імен, унаслідок ідентичності або схожості до ступеня ототожнення певного доменного імені з торговельною маркою третьої сторони або найменуванням органу публічної влади, за умови відсутності в однієї зі сторін спору прав та законних інтересів стосовно цього доменного імені внаслідок порушення визначених компетентними органами правил реєстрації та використання доменних імен; у вузькому розумінні доменні спори являють собою вид правових спорів, пов'язаних із захистом у судовому та досудовому порядку порушених майнових прав та інтересів суб'єктів правовідносин, пов'язаних з реєстрацією та використанням доменних імен;

– обґрунтовано, що розмежування між нормами інформаційного і цивільного права, якими регулюється вирішення доменних спорів, здійснюється за критерієм інтересу, який у цивільно-правових відносинах буває суто приватним, а в інформаційно-правових – як публічним, так і приватним; що стосується норм господарського права, то обов'язковою умовою їх застосування є ведення сторонами спору господарської діяльності, яка має на меті виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру,

що мають цінову визначеність, тоді як у межах інформаційного права ведення стороною доменного спору господарської діяльності не є обов'язковою ознакою;

– на підставі аналізу діяльності центрів доменних спорів держав-членів ЄС доведено, що доменні спори за участю органів державної влади і місцевого самоврядування, предметом яких є неправомірна реєстрація та/або використання у доменному імені їх назви, мають публічно-правовий характер, що відповідає правовій позиції Європейського Союзу, яка знайшла своє втілення у пп.д ч. 3 ст. 21 Регламенту ЄС 874/2004, відповідно до яких до недобросовісного (недобросовісного) використання доменного імені належить використання в ньому назви державного органу;

удосконалено:

– розуміння юрисдикційних форм вирішення доменних спорів, які мають національний (локальний у межах певної держави) характер і регламентуються вимогами процесуальних кодексів, у межах яких здійснюється судочинство, та визначено особливості їх судового розгляду;

– напрями вдосконалення інформаційного законодавства в сфері вирішення доменних спорів в Україні;

дістали подальшого розвитку:

– розуміння сутності та видів кіберсквотингу і перспективи впровадження за такі дії юридичної відповідальності;

– шляхи розвитку саморегулювальних механізмів захисту права на доменне ім'я в Україні.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані в дисертації положення можуть бути використані та вже використовуються:

– у законотворчій діяльності – під час удосконалення актів інформаційного законодавства у досліджуваній сфері;

– у науково-дослідній діяльності – для подальшого дослідження проблем реєстрації та використання доменних імен і вирішення доменних спорів;

– у правозастосовчій діяльності – для вдосконалення діяльності з вирішення доменних спорів (акт впровадження ТОВ «Хостмайстер» від ...);

– навчальному процесі – для підготовки та проведення лекційних і семінарських занять під час викладання дисциплін «Інформаційне право», «Інформаційна діяльність» (акт впровадження Міжрегіональної Академії управління персоналом від 05.10.2020 року).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконано дисертанткою самостійно. Висновки, рекомендації та пропозиції, сформульовані у роботі, є результатом індивідуальної роботи автора.

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження в цілому та окремі його аспекти було оприлюднено автором на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема на першій науково-практичній конференції «Інформаційне право: сучасні виклики і напрями розвитку» (м. Київ, 18 жовтня 2018 року), XIV Міжнародній науково-практичній конференції «Військова освіта і наука: сьогодення та майбутнє» (м. Київ, 22 листопада 2018 року), другій науково-практичній конференції «Інтернет речей: проблеми правового регулювання та впровадження» (м. Київ, 29 листопада 2018

року), II Міжнародній науково-практичній конференції «Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України» (м. Київ, 30 листопада 2018 року), Круглому столі, присвяченому 70-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини (м. Київ, 14 груд. 2018 року), Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми правових наук в євроінтеграційному вимірі» (м. Харків, 14–15 груд. 2018 року), Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Тридцять треті економіко-правові дискусії», Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні наукові дослідження представників юридичної науки – прогрес законодавства України майбутнього» (м. Дніпро, 11–12 січня 2019 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка, облік, фінанси, управління і право: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку» (м. Полтава, 16 лютого 2019 р.), III Міжнародній науково-практичній конференції «Освіта і наука у сфері національної безпеки: проблеми та пріоритети розвитку» (м. Острогоз, 14 червня 2019 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні правові системи світу: тенденції та фактори розвитку» (м. Запоріжжя, 23–24 серпня 2019 р.), XV Міжнародній науково-практичній конференції «Військова освіта і наука: сьогодення та майбутнє» (м. Київ, 29 листопада 2019 р.), Круглому столі, присвяченому 71-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини (м. Київ, 10 груд. 2019 року), Міжнародній науково-практичній конференції «Концептуальні шляхи розвитку науки та освіти» (м. Львів, 12–13 лютого 2020 р.), III Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції, присвяченій пам'яті академіка Л. П. Юзькова «Правові засади організації та здійснення публічної влади» (м. Хмельницький, 28 лютого – 2 березня 2020 р.).

Публікації. Результати дослідження висвітлено у 22 наукових працях автора, серед яких сім наукових статей, одну з яких опубліковано у фаховому науковому виданні Європейського Союзу, та 15 тез у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях України

1. Сказко О. М. Особливості суспільних відносин, які виникають у сфері вирішення доменних спорів. *Наука і правоохорона*. 2015. № 3. Ч. 2. С. 142–145.
2. Сказко О. М. Кіберсквотинг як інформаційно-правова категорія. *Наука і правоохорона*. 2017. № 3. Ч. 2. С. 113–116.
3. Сказко О. М. Методологія дослідження правового забезпечення вирішення доменних спорів у правовій науці *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 2. С. 146–149.
4. Сказко О. М. Доменные споры: правовая природа. *Legea și viața*. 2018. № 12. С. 126–128.
5. Сказко О. М. Альтернативне вирішення доменних спорів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2018. № 36. Т. 1. С. 127–129.

6. Сказко О. М. Методологічні підходи до сутності кіберсквотингу у науці інформаційного права. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019. № 4. V. 2. С. 191–194.

7. Сказко О. М. Перспективи впровадження юридичної відповідальності за кіберсквотинг. *Правова позиція*. 2020. № 1. С. 77–81.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

8. Сказко О. М. Проблеми галузевої належності правових норм у сфері вирішення доменних спорів // Інформаційне право: сучасні виклики і напрями розвитку : матеріали першої наук.-практ. конф. (м. Київ, 18 жовт. 2018 року). Київ, 2018. С. 162–164 (участь очна).

9. Сказко О. М. Удосконалення правового забезпечення управління доменними іменами в умовах гібридної війни // Військова освіта і наука: сьогодення та майбутнє : тези доповідей XIV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 22 листоп. 2018 р.). Київ, 2018. С. 333–334 (участь очна).

10. Сказко О. М. Питання взаємодії суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки в контексті управління доменними іменами // Інтернет речей: проблеми правового регулювання та впровадження : матеріали другої наук.-практ. конф. (м. Київ, 29 листоп. 2018 р.). Київ, 2018. С. 141–143 (участь очна).

11. Сказко О. М. Особливості правового регулювання управління доменними іменами в умовах інформаційної війни // Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 30 листопада 2018 року). Київ, 2018. С. 472–474 (участь очна).

12. Сказко О. М. Властивості правового регулювання суспільних відносин, що виникають під час вирішення доменних спорів // Матеріали Круглого столу, присвяченого 70-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини (м. Київ, 14 груд. 2018 р.). Київ, 2018. С. 159–161 (участь дистанційна).

13. Сказко О. М. Підвищення ефективності інформаційно-правового забезпечення вирішення доменних спорів в Україні // Актуальні проблеми правових наук в євроінтеграційному вимірі : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 14–15 груд. 2018 р.). Харків, 2018. Ч. 1. С. 75–76 (участь дистанційна).

14. Сказко Е. Н. К вопросу о природе информационно-правовых норм в сфере решения доменных споров // Тридцять треті економіко-правові дискусії : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (27 груд. 2018 р.). URL: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-2652/> (участь дистанційна).

15. Сказко О. М. До питання вдосконалення норм інформаційного права у сфері вирішення доменних спорів // Сучасні наукові дослідження представників юридичної науки – прогрес законодавства України майбутнього : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 11–12 січ. 2019 р.). Дніпро, 2019. С. 60–62 (участь дистанційна).

16. Сказко О. М. Інформаційно-правове забезпечення альтернативного вирішення доменних спорів // Економіка, облік, фінанси,

управління і право: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 16 лют. 2019 р.). Полтава, 2019. Ч. 3. С. 27–29 (участь дистанційна).

17. Сказко О. М. Управління доменними іменами за умов деструктивних інформаційних впливів // Освіта і наука у сфері національної безпеки: проблеми та пріоритети розвитку : зб. матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Острог, 14 черв. 2019 р.). Острог, 2019. С. 288–290 (участь дистанційна).

18. Сказко О. М. Правові засади альтернативного вирішення доменних спорів // Сучасні правові системи світу: тенденції та фактори розвитку : матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 23–24 серп. 2019 р.). Запоріжжя, 2019. С. 73–77 (участь дистанційна).

19. Сказко О. М. Протидія кіберсквотингу як елемент кібероборони України // Військова освіта і наука: сьогодення та майбутнє : матеріали XV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 29 листоп. 2019 р.). Київ, 2019. Ч. 2. С. 68–79.

20. Сказко О. М. Право на захист доменного імені від кіберсквотингу у системі інформаційних прав фізичних і юридичних осіб // Матеріали Круглого столу, присвяченого 71-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини (м. Київ, 10 груд. 2019 р.). Київ, 2019. С. 191–192 (участь дистанційна).

21. Сказко О. М. Юридична відповідальність за кіберсквотинг: проблеми і перспективи // Концептуальні шляхи розвитку науки та освіти : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 12–13 лют. 2020 р.). Львів, 2020. С. 54–56 (участь дистанційна).

22. Сказко О. М. Вектори підвищення ефективності правового механізму вирішення доменних спорів // Правові засади організації та здійснення публічної влади : матеріали III Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., присвяченої пам'яті академіка Л. П. Юзькова (м. Хмельницький, 28 лют. – 2 берез. 2020 р.). Хмельницький, 2020. С. 364–367 (участь дистанційна).

Оцінка мови та стилю дисертації.

Дисертація написана грамотно, а стиль викладення матеріалів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечують легкість і доступність їх сприйняття.

Відповідність дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту. Робота відповідає вимогам порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), а також пп. 10, 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167, і може бути подана до разової спеціалізованої вченої ради для її захисту.

В результаті відкритого голосування учасники засідання фахового семінару в кількості 14 осіб подали голоси «за». Ніхто із учасників фахового семінару не проголосував «проти» рекомендації дисертаційної роботи Сказко О.М. на тему «Правові засади вирішення доменних спорів в Україні» до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

У результаті експертизи дисертації та повноти публікації основних результатів дослідження Сказко Олени Миколаївни

ПОСТАНОВИЛИ:

1. Висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Сказко Олени Миколаївни на тему «Правові засади вирішення доменних спорів в Україні» схвалити.

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю та практичною значущістю здобутих результатів дисертація Сказко Олени Миколаївни відповідає спеціальності 081 – Право та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), пп. 10, 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167.

3. Рекомендувати дисертацію Сказко Олени Миколаївни на тему «Правові засади вирішення доменних спорів в Україні» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 –Право.

Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 14; проти – немає; утримались – немає.

Рецензент

**Завідувач науково-дослідної лабораторії
проблем розвитку електронного парламенту
та систем правової інформації
Науково-дослідного інституту
інформатики і права НАПрН України
доктор юридичних наук, с.н.с.**

Ігор КОРЖ

Рецензент

**Завідувач науково-дослідного сектору
інформаційних прав та безпеки людини
Науково-дослідного інституту
інформатики і права НАПрН України
доктор юридичних наук, с.н.с.**

Ольга ЗОЛОТАР